Jolsvai András

Tehenehézfiúk, részbőrűek

A szegedi Móra Ferenc Múzeum most aztán kivágta a rezet. Sőt, a rézbőrt. Cowboyokról és indiánokról készített ugyanis tárlatot, melynél már a témaválasztás garantálta a sikert. (A nyár eleji megnyitást követően már egy hónap múltán eljutottak a tízezredik látogatóig.) Hisz kit ne érdekelne a legendás vadnyugat története, ki ne nézegetné szívesen az indiánus tolldíszeket és sátrakat, ki ne akart volna kiskorában Old Shatterhand vagy Csingacsguk lenni, kit nem andalított el egykor a Sziklás Hegység romantikája? (A jelentkezéseket az ujiras.hu címére várjuk, a győztesek között értékes irodalmi skalpokat és pszichológiai beutalókat sorsolunk ki.)

Mondom, a témaválasztás olyan telitalálat, hogy ha a szervezők semmi mást nem csinálnak, csak szépen sorban kiállítják az oklahomai Cowboy és Western Örökség Múzeumától (Ez is milyen! Mintha mi azt mondanánk, hogy Bugaci Csikós és Keleti Nyitás Múzeuma – persze valahova még tegyenek be egy Nemzetit is) kölcsönkapott hatvan unikális tárgyat (ruhákat, szerszámokat, fegyvereket), már az

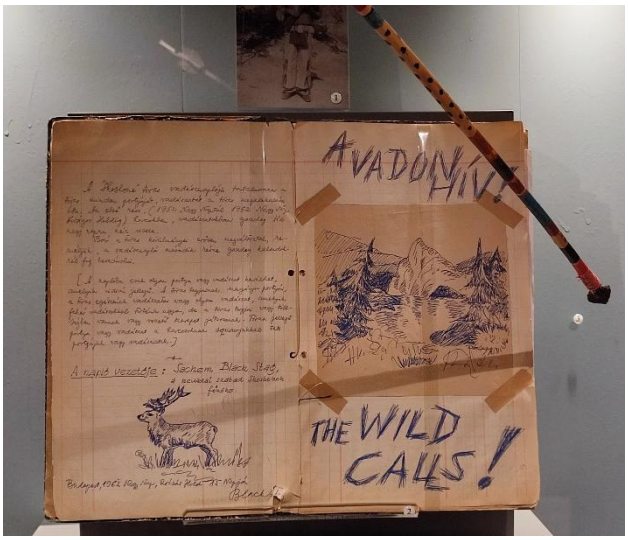

is elegendő lett volna a sikerhez. De ők sokkal többet tettek. Koncepciózus, szellemes, információgazdag tárlatot szerveztek, amelyben jól érezhették magukat a Karl May-jel még csak ismerkedő (hallották, hogy bizonyos műveit éppen tiltólistára tették, mert túl derűsen ábrázolta a benszülöttek meg a kinnszülöttek viszonyát? – látják, ilyen hírek hallatán szoktam azt gondolni, hogy az emberiség menthetetlen!) kiskamaszok, és a témakörben jártas (illetve magukat jártasnak vélő) felnőttek egyaránt. Ez két tárlat, voltaképpen – térben is szétválasztották őket – minthogy (miként ebből a kiállításból is kiderül) a cowboyoknak és az indiánoknak vajmi kevés közük volt egymáshoz. (Az a vajmi is inkább csak a filmvásznon, ahol minden fehér férfit, aki széles karimájú kalapot és bőrnadrágot viselt, cowboynak ábrázoltak.)

A valóságos tehenészfiúk inkább a hajdúkra hasonlítottak, főfoglalkozásként marhákat hajtottak délről északra, néhányszáz kilométeren át. Szikár egy foglalkozás volt, egy efféle terelés hónapokig tartott, közben nem nyílott lehetőség elmélyült kulturális tevékenységre, és a mindennapi szükségletek (evés, ivás, alvás) is csak minimálprogramként működtek. (De legalább szabad levegőn voltak, ahogy mondani szokás.) Nem is fizették túl őket, igaz, a járandó-

vadnyugatra is megérkezett a vasút, a marhák mehettek a róluk elnevezett vagonokba, a cowboyok pedig a levesbe. (Bocs, nem, a marhák mentek végül a levesbe is, a cowboyok pedig a legendákba és a filmvászonra.) Ezt a folyamatot en-

ságukat az út végén egyben kapták meg, hogy legyen mit elverni az első texasi lebujban. Egyszóval nem volt túl kifinomult tevékenység, mindamellett kellett hozzá bizonyos szaktudás (lovaglászat, lasszózás, efféle) és a terelőcsapatokban kialakult valamiféle rangsor is, sőt, a szabadidős legénykedésekből később megannyi ügyességi sport kapott lábra, melyeknek szelídített változatai ma is élnek. Egyébként az egész cowboyászat-terelészet néhány évtizedig tartott csak, mert a tizenkilencedik század végére a

nél sokkal részletesebben mutatja be a kiállítás, tárgyakkal, fotókkal, térképekkel és magyarázó szövegekkel részletesen ellátva. Megtudhatjuk, hogy e foglalkozást a dél-amerikai marhapásztorok találták ki és fejlesztették tökélyre, mint ahogy azt is, mi a különbség a két irányzat között, továbbá, hogy mi lett azokkal a tehenészfiúkkal, akik alól egyszer csak kihúzták a prérit. Egy részük útonállónak állt, bankrablónak vagy marhatolvajnak, belőlük tényleg legenda lett, de egyikük se élte meg a harmincat (Sundance Kölyök, hogy csak egyet

mondjunk.) Más részük cirkuszi mutatvánnyá alakította ilyenirányú tudását, a leghíresebbről, Buffalo Billről – ki utazó társulatával egykor Pestre is eljutott – külön tárló tudósít. A cowboyterem végén pedig egy szellemes összehasonlító tábla következik, melyben a tizenkilencedik század végi cowboyok és gulyások kerülnek egymás mellé, ruházattól a szokásokon át a fizetésig.

Az indián anyag szerényebb (főleg ruházatokból áll és kevés közöttük az eredeti elem), a tájékoztatás is visszafogottabb, de a szervezők bőségesen kárpótolnak bennünket a huszadik századi magyarországi indiánosdi történetének bemutatásával a könyvkiadástól a táborokig. (És Baktay Ervintől Cseh Tamásig.) Egyfelől bájos történetek ezek, hisz játékos felnőttek kreatív közösségi életéről szólnak, másfelől szomorúságosak, hiszen – miként a tárlaton szintén kiderül – a diktatúra még a szabadságnak e kis köreit se viselte el, megfigyelte, zaklatta, néha tönkre is tette a magyar indiánélet szereplőit.

A záróteremben a vadnyugat filmes utókorával találkozhatunk: sok régi ismerőssel John Wayne-től Gojko Miticsig, plakátokon, szkeccseken, könyvekben. Feltűnnek a spagetti-western klasszikusai is, a Jó, a Rossz és a Csúf, és mi azzal a megnyugtató tudattal távozhatunk, hogy bár újra szól a hatlövetű, jobb élni, mint megijedni.

Fotó: Tanyi Adrienne